

"לבניינה של תורה" - חלק שעו

שיחה שנמסרה בביהמ"ד מפי מו"ר ראש הישיבה, הרב ברוך וידר שליט"א

"נְשִׁמָּה שְׁנִיתָ בִּי"

יתברך. חז"ל² מתארים זאת בתיאור ציורי: "מאן

דנפח מדיליה נפח", כלומר: הנופח - כנאמר³:
 "וַיִּפַּח בְּאַפּוֹ נְשִׁמַת חַיִּים" - כביכול נפח את נשמת
 האדם מעצמותו, מהרוח האלוקית. רוחו אלוקית
 של האדם שוכנת בגוף חומרי, שנוצר מהאדמה,
 שהיא היסוד הנמוך ביותר. ביצירת האדם הרכיב
 ריבונו של עולם את

שני הקטבים הרחוקים
 ביותר. על כך אנו

מברכים בברכת

"אשר יצר": "ברוך

אתה ה', רופא כל בשר

ומפליא לעשות".

מסביר הרמ"א⁴

שהכוונה היא לשבח

את ה' על כך

"שקושר רוח בגוף",

על החיבור המופלא

של שני הקצוות

כאשר נבודד את רעשי הרקע
 נוכל לשמוע את קול ה' שבתוכנו,
 נוכל לשמוע את קולה של נשמתנו
 המבקשת מאיתנו את תיקונה

ההופכיים הללו.

ה'משנה ברורה' על אתר⁵ מביא את דברי ה'מגן
 אברהם' על פי כתבי האר"י הקדוש, שהנשמה
 נהנית מרוחניות המאכל ואילו הגוף נהנה

² תניא, פרק ב, על פי הזוהר (עיין במקורות שצינו במהדורת
 חסידות מבוארת, עיונים, אות לה): "ונפש השנית בישראל היא חלק
 אלוה ממעל ממש, כמ"ש: 'ויפח באפיו נשמת חיים', 'ואתה נפחת בי',
 וכמ"ש בזוהר: 'מאן דנפח מתוכיה נפח' - פי' מתוכיותו ומפנימיותו,
 שתוכיותו ופנימיותו החיות שבאדם מוציא בנפיתתו בכח".

³ בראשית, פרק ב, פסוק ז

⁴ אורח חיים, סימן ו, סעיף א: "עוד יש לפרש שמפליא לעשות במה
 ששומר רוח האדם בקרבו, וקושר דבר רוחני בדבר גשמי".

⁵ סעיף קטן ו: "ובכוונתו כתוב דהנשמה נהנית מרוחניות המאכל והגוף
 נהנה מגשמיות המאכל, ומכח זה קשורים זה בזה ע"י המאכל [מ"א]".

שיחתנו הקודמת עסקה בתשובה הטבעית-הגופנית
 שבתיאורה פתח הרב זצ"ל את ספרו 'אורות
 התשובה'. משמעותה של תשובה זו היא לחיות
 חיים גופניים בריאים - להקפיד על אכילה
 בריאה, על שינה ראויה, על פעילות גופנית

נדרשת ועל כל

שאר ענייני שמירת

הגוף. הדברים

אמורים הן ביחס

לגוף הפרטי של כל

אחד ואחד מאיתנו

והן ביחס לגוף

הציבורי הסובב

אותנו.

על גבי זה ישננו

מימד נוסף של

תשובה. כפי שישנה

תשובה טבעית-

גופנית, כך ישנה גם תשובה טבעית-נפשית.
 היינו, כפי שטבענו הגופני מעוניין שנחיה חיים
 בריאים, כך נפשנו האלוקית שואפת שנחיה חיים
 בעלי תוכן אלוקי¹.

"וַיִּצֶר רוּחַ אֱלֹהִים בְּקֶרְבוֹ"

נבאר את הדברים. בכל אחד ואחד מאיתנו יש
 שני חלקים שברא הקב"ה והרכיבם יחד: גוף
 ונפש. הקב"ה נטע באדם נפש אלוקית עליונה,
 שישודה בגבהי מרומים, הנובעת כביכול מעצמותו

¹ ****במקור: חיים אלוקיים.

"טבע הנפש האנושית הוא ללכת בדרך הישרה" – אם ה'חוק' והחברה הסובבת לא השפיעו עלינו לרעה, הרי שהצד הפנימי-האלוקי שבנו, שנשמר כפי שעשאהו האלוקים ישר, קורא לנו בקול פנימי – כפי הרב מכנה זאת: "מוסר כליות" – להיות טובים.

הבעיה היא שאיננו מאפשרים לעצמנו לשמוע את הקול הפנימי והטבעי הזה. כל העת אופפים אותנו שלל רעשי רקע שאינם מאפשרים לנו לשמוע שמיעה עצמית – כלומר: לשמוע את עצמנו, את נפשנו הזועקת בקרבנו: "קדושה, קדושה אני מבקש!", כלשוננו של הרב משה צבי נריה זצ"ל. ידועה אמרתו של רבי ישראל מסלנט זצ"ל: "יותר קל ללמוד את כל הש"ס מאשר לתקן מידה אחת". זוהי אכן עבודה כבירה, אולם זוהי תכלית חיינו שלשמה באנו לעולם. שמענו ממור"ר יעקב כ"ץ שליט"א שהוא היה שומע שהרב דסלר זצ"ל היה משנן לעצמו את המשפט: "אם לא שבירת המידות למה לי חיים?", היינו אם אדם אינו מתקן את עצמו מה התועלת בחיים? את זאת תובעת נשמתנו.

אלו הם דברי הרב זצ"ל שקראנו. מובנה של התשובה הוא לחזור אל טבעה האמיתי של נפשנו, אל טבעה האלוקי. ה' מתגלה בעולמו במידת "טוב ה' לכל"¹², גם טבעה של נפשנו הוא לעזור לחבר, להושיט יד בכל מקום שנדרשת עזרה, להיות טוב¹³.

הנשמה האלוקית שבתוכנו רוצה להעצים את החלק הרוחני שבחיינו¹⁴. היא רוצה, למשל,

מגשמיים המאכל. ההנאה הגופנית ממאכל טעים מוכרת לכל, אולם יחד עם זאת כאשר מדובר במאכל הכשר בתכלית הכשרות ומברכים עליו בתכלית ההידור הראוי ואף משוחחים עליו בדברי תורה הרי שהנפש מתרוממת מאכילה שכזו⁶. ידוע לכל אחד ואחד עד כמה מרוממת סעודת שבת כאשר היא נעשית מתוך שירה ודברי תורה. סעודת שבת אינה מסתכמת באכילה בלבד. ארוחה שתכליתה אכילה מצויה גם אצל בהמות וחיות, לעומת זאת אנו אוכלים ב"סעודה". ה"סעודה" מתאפיינת ברוממות של זמירות ובהתרוממות הנשמה והנפש, כפי שהתחנכנו ומחנכים בישיבה. אם כן, התשובה הטבעית-הנפשית היא לחיות חיי רוח של עבודת ה'.

"שימו לב אל הנשמה"

ברצוני ללמוד חלק מסעיף זה ב'אורות התשובה'⁷: "יותר פנימית היא התשובה הטבעית הנפשית והרוחנית. הוא מה שקוראים 'מוסר כליות'. טבע הנפש האנושית הוא ללכת בדרך ישרה, וכשסר מן הדרך, כשנפל בחטא, אם נפשו עדיין לא נשחתה לגמרי, הרי החוש הזה של הישרות מדאיב את לבבו והוא מתמוגג מכאב, והוא מזדרז לשוב לתקן את המעוות, עד אשר ירגיש כי נמחה חטאו".

נסביר את הדברים. "האלקים את האדם ישר"⁸ ונטע בו ישרות טבעית⁹. לבני ישראל, זרע אברהם יצחק ויעקב, יש מעלה נוספת – לנו יש "זכות אבות". הרב דסלר זצ"ל¹⁰ מסביר שכוונת מושג זה היא ל'זכות', מלשון זך. זכותם של כל הדורות משתלשלת אלינו מאבותינו הקדושים דרך זרע האב והאם שממנו נוצרנו. זכות מוטבעת זו יוצרת בנו טבע לעשות טוב, טבע של מידות טובות¹¹.

¹² תהלים, פרק קמה, פסוק ט

¹³ עיין של"ה, שער האותיות, ערך יצר הטוב: "למה נקרא יצר טוב? על שם 'טוב ה' לכל'. השם יתברך ברוך הוא, הוא עצם הטוב. והנשמה חלק אלוה ממעל, והיצר טוב הוא אפטרופוס הנשמה, על כן נקרא 'טוב', על שם הטוב האמיתי ברוך הוא". עיין עוד אורות, אורות ישראל, פרק א, אות ד: "עצמות החפץ של היות טוב לכל, בלא שום הגבלה בעולם כלל, בין בכמות הניטבים ובין באיכותו של הטוב, זהו הגרעין הפנימי של מהות נשמתה של כנסת ישראל. זאת היא ירושתה ונחלת אבותיה".

¹⁴ עיין מסילת ישרים, פרק א: "שאם תכלית בריאת האדם היה לצורך העולם הזה, לא היה צריך מפני זה שתנופח בו נשמה כל כך חשובה ועליונה שתהיה גדולה יותר מן המלאכים עצמם, כל שכן שהיא אינה מוצאה שום נחת רוח בכל עינוגי זה העולם.

⁶ עיין עין איה, פרק שביעי, אות לה: "שגם הרגש הרוחני שמרומם את נפש האדם להכיר טובת יוצרה שמוטבעת בההכרה ההרגשית של חיי שעה היא ג"כ מפולשת לשער הכרת הטובה היותר עליונה של חיי עולם, ומכוונים הדברים שהנשמה ניזונה מפנימיות המאכל האמור בדברי האר"י ז"ל".

⁷ פרק א

⁸ פרק ז, פסוק כט

⁹ **** תוספת שלי

¹⁰ מכתב מאליהו, חלק א, עמוד 14

¹¹ עיין יבמות, דף עט, עמוד א: "אמר: שלשה סימנים יש באומה זו: הרחמנים, והביישנים, וגומלי חסדים".

שנה, חזות נפלאה מאוד, אני חש שאין דבר גדול מזה. אולם, עדיין מיעז אני לומר שאף בזאת אנו פועלים מתוך הרגל, למעט התלמידים החדשים שעדיין לא זכו לטעום עד כמה מרוממים הימים הללו של ראש השנה ויום הכיפורים בישיבה. מאורעות שנה זו מעמידים בפנינו אתגר מיוחד – השנה אנחנו נדרשים לבחור! זה לא מובן מאליו, זה לא פשוט. ייתכן שקיים בקרבנו קול הקורא לנו לוותר על השהות בישיבה בשל הסגר המתקרב. בימים הללו, ובפרט בעשרת ימי תשובה, עלינו להיות קשובים אל הקדושה הפנימית שבנו, לחשוף אותה ולגלות אותה מתוך בחירה חופשית, מתוך החלטה עצמאית על האופן והמקום בו אנו שואפים להתפלל, על האופן בו אנו מעוניינים להתקרב לקב”ה.

”רוח ה’ דבר בי”

למונח ”תשובה” ישנו כפל משמעות. האחד, התשובה לשאלה הגדולה הזו אודות המבוקש שלנו; והשני, במובן של התשובה עליה מדבר ספר ’אורות התשובה’. לאמיתו של דבר שני המובנים הללו עולים בקנה אחד, כפי מה שמלמדנו הרב זצ”ל בפרק זה. בסופו של דבר התשובה האמיתית מצויה בקרבנו. התשובה היא פנימית – שנקשיב לפנימיותנו ונדע באמת מהו הטוב ולמה אנו שואפים באמת¹⁶. מסיים הרב ואומר שחלק זה של התשובה – התשובה הטבעית-נפשית – הוא ”אחד היסודות שתוכן התשובה נשען עליהם”.

לסיום, אני מציע שבימים הללו כל אחד מאיתנו יישב עם עצמו בשקט יכבה את מכשירי הקשר שסביבו, וכך לא ישמע את הרעש החיצוני, רעש של העולם והחברה העולה מהמדיה, המזיקה לפנימיות הטבעית שלנו. אנו מעורים כל כך במדיה החיצונית, אך היא לא תמיד טהורה, לא

שכאשר נאכל או נשתה נברך ונודה לה’ על כך. הטבע הפנימי שלנו תובע את הברכה וההודיה לה’. טבענו הפנימי רוצה שנרגיש את התפילה כראוי, שנרגיש את לימוד התורה כראוי. במידה וננהג כך נפשנו תיטהר ותתרפא מנזקיהם של רעשי הרקע החיצוניים המפריעים לה לשמוע את עצמה. בכוחו של מעט מן האור לסלק הרבה מן החושך שבנפש.

”קראו בהיותו קרוב”

עבודת תיקון הנפש, שהרב זצ”ל מכנה אותה ”התשובה הנפשית והרוחנית”, נוגעת במיוחד לעבודת הימים הללו. כמובן שאף במשך כל השנה עלינו לסגל לעצמנו חיים בריאים ולתקן את עצמנו יותר ויותר, אבל הימים הללו מיוחדים בכך שזוהי תמצית עניינם.

מצויים אנו ערב ראש השנה. בעוד ארבעה ימים נהיה בשעה זו בשלהי תפילת מוסף. אלו הם ימים יקרים מאוד, אך לצערנו בשל המציאות בה אנו שרויים אנו מבזבזים כוחות נפש לרוב על המעטפת – בדיון על השאלה האם יהיה סגר ומה נעשה וכדומה וכך אנו נכנסים למתחים מיותרים. זהו כנראה חלק מהניסיון בו הקב”ה מעמידנו בתקופה זו.

נראה לומר, שבכוחו של חוסר הוודאות המקיף שאנו חווים בימים אלו להביאנו לדבר מופלא מאד – לבחור את דרכנו, באופן מודע ולא רק מתוך ההרגל. הוא מעורר אותנו לשוב אל רצונותיה של נפשנו, של פנימיותנו, המבקשת את הקודש.

הוא מעורר אותנו לא לעשות דברים רק משום ש”ככה עושים בכל שנה”. אפילו בישיבה אנו פועלים במידה מסוימת כ”מִצְוַת אֲנָשִׁים מְלַמְּדָה”¹⁵, שהנביא זועק שהתנהגות זו שגויה. התרגלנו לחזות מסוימת של הימים הנוראים בישיבה בכל

¹⁶ עין הערות הרב צבי יהודה לעולת ראייה, אות נב (על ברכת ”השיבנו אבינו לתורתך וקרבתנו מלכנו לעבודתך”): ”תורתו שייכת לנו בעצמיותנו... ואליה פונה בקשת השבתו אותנו אל גילוי תכן חיינו ומהות נשמתם, ומתוך כחה זה של התורה נמשך הקירוב המלכותי לעבודתו בנעם עול גזרותיו ומצותיו, הממלא ומוציא לפועל את אושר הבחירה העליונה”.

והוא מה שלמדנו זכרונם לברכה במדרש קהלת, זו לשונם: יגם הנפש לא תמלא’ - משל למה הדבר דומה? לעירוני שנשא בת מלך, אם יביא לה כל מה שבעולם, אינם חשובים לה כלום, שהיא בת מלך - כך הנפש, אילו הבאת לה כל מעדני עולם, אינם כלום לה, למה שהיא מן העליונים”.

¹⁵ ישעיהו, פרק כט, פסוק יג – ”כטעם רגילות” (ראב”ע)

תמיד עולים ממנה קולותיו של הרב נבנצל...
 נשב ונקשיב לקול הפנימי, הנפשי, האלוקי
 והטהור שבקרבנו, הבוקע מהטוב האלוקי החבוי
 בכל אחד ואחד מאיתנו, הנולד מהפנימיות הישרה
 והטבעית ש"אלוקים עשה את האדם ישר".
 כאשר נבודד את רעשי הרקע נוכל לשמוע את
 קול ה' שבתוכנו, נוכל לשמוע את קולה של
 נשמתנו המבקשת מאיתנו את תיקונה, המבקשת
 מאיתנו מידות טובות, המבקשת מאיתנו מעשים
 טובים, המבקשת מאיתנו תפילות גדולות,
 המשתוקקת אל הקדושה. כפי שאמר הרב נריה:
 "קדושה אני מבקש, קודש קודשים אני מבקש!
 תנו לי קדושת ארץ ישראל, תנו לי קדושת אהבת
 ישראל". על הדברים הללו נתפלל בראש השנה,
 ובטוחני שאם נבקש ונחפש אכן נקבל, משום
 ש"בא ליטהר מסייעים אותו"¹⁷, וסייעתא דשמיא
 גדולה תהיה לנו ולכל הישיבה יחד עם כל בית
 ישראל.

ה'יחזק נערכה ע"י י"י אהרן לנדל

